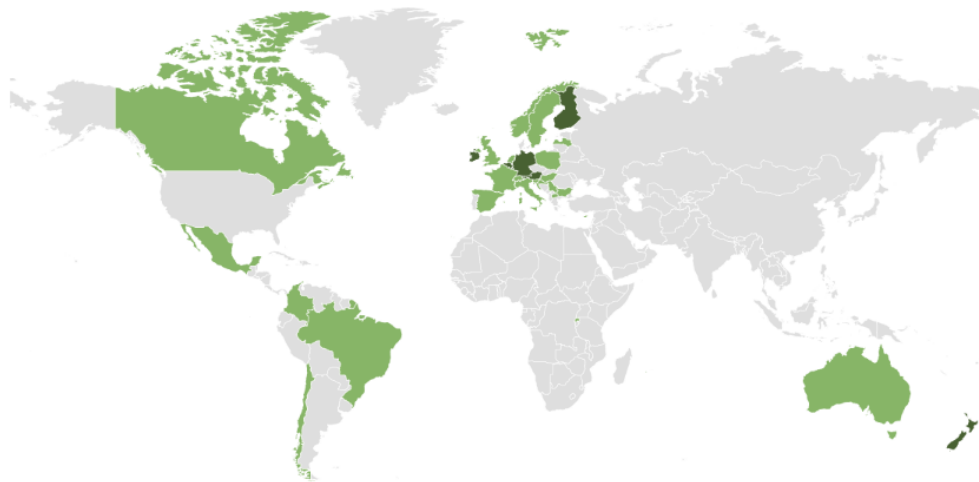

1. Εισαγωγή

Μετά από 40 περίπου χρόνια από την εμφάνισή τους, τα πράσινα κόμματα έχουν αποδείξει ότι δεν αποτελούν ένα συγκυριακό φαινόμενο, αλλά μία πλέον σταθερή και υπολογίσιμη πολιτική δύναμη ανά τον κόσμο. Η απότομη εκλογική τους άνοδος την δεκαετία του 1980, άλλαξε για πάντα το παγκόσμιο πολιτικό σκηνικό. Ανεξάρτητα από το αν έχουν καταφέρει να βρεθούν σε κυβερνητικούς συνασπισμούς, τα πράσινα κόμματα έχουν προωθήσει με μεγάλη επιτυχία την πολιτική τους ατζέντα και έχουν καταφέρει να μετατραπούν σε διαμορφωτές του δημόσιου διαλόγου.

Τα πράσινα κόμματα και το πράσινο κίνημα συνολικά, έχουν τις ρίζες τους στις κινητοποιήσεις της δεκαετίας του 1960 και του 1970. Πιο συγκεκριμένα, στις κινητοποιήσεις κατά της πυρηνικής ενέργειας και των πυρηνικών όπλων, στις φεμινιστικές αλλά και στις αντιρατσιστικές κινητοποιήσεις. Ουσιαστικά όλα αυτά τα κινήματα βρήκαν κοινή στέγη κάτω από το οικολογικό και το πράσινο κίνημα. Το 1972 ιδρύθηκαν τα πρώτα πράσινα κόμματα, στην Τασμάνια της Αυστραλίας το “United Tasmania Group”, στην Νέα Ζηλανδία το “Values Party” και στο Ηνωμένο Βασίλειο το “People’s party”. Το 1983 το Γερμανικό πράσινο κόμμα εισήλθε για πρώτη φορά στο ομοσπονδιακό κοινοβούλιο, κερδίζοντας 27 θέσεις, και το 1998, το ίδιο κόμμα αποτελεί τον δεύτερο κυβερνητικό πόλο της κυβέρνησης συνεργασίας με τους σοσιαλδημοκράτες. Το 2004, η Λετονία γίνεται η πρώτη χώρα που αποκτά πρωθυπουργό προερχόμενο από πράσινο κόμμα, και το 2015 η ίδια, γίνεται η πρώτη χώρα που εξέλεξε αρχηγό κράτους που προερχόταν από το οικολογικό κίνημα.

- **Green party in governing coalition**
 Austria, Belgium, Finland, Germany, Ireland, Luxembourg, New Zealand
- **Green party represented in national legislature**
 Australia, Brazil, Bulgaria, Canada, Chile, Colombia, Croatia, Cyprus, France, Italy, Hungary, Latvia, Mexico, Netherlands, North Macedonia, Norway, Poland, Rwanda, Serbia, Slovenia, Spain, Sweden, Switzerland, United Kingdom

Source: CFR research.

COUNCIL on
 FOREIGN
 RELATIONS

Σήμερα, τα πράσινα κόμματα παίζουν σημαντικό πολιτικό ρόλο σε πολλές χώρες ανά τον κόσμο, και είναι συχνοί παράγοντες σε διάφορους κυβερνητικούς συνασπισμούς. Επικεντρώνονται στην επίλυση των σύγχρονων περιβαλλοντικών προβλημάτων, στην κοινωνική δικαιοσύνη, και συνήθως έχουν θέσεις που σχετίζονται με την αναδιανομή του πλούτου. Βέβαια, το τελευταίο δεν ισχύει για όλα τα πράσινα κόμματα, καθώς έχουν υπάρξει ανά χώρες πράσινοι σχηματισμοί με δεξιά πολιτική και οικονομική ατζέντα, όπως οι Πράσινοι Φιλελεύθεροι (Grünliberale Partei) στην Ελβετία. Στις μέρες μας, η κλιματική και η ενεργειακή κρίση, σε συνδυασμό με την τάση που επικρατεί από μεριάς των κινημάτων υπέρ των δικαιωμάτων της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας δίνουν στις πράσινες πολιτικές μία νέα δυναμική. Βέβαια, από την άλλη, τα κινήματα της οικολογίας και των πράσινων πολιτικών γνωρίζουν σημαντικές κριτικές. Οι πολιτικές τους προτάσεις θεωρούνται ιδεαλιστικές και μη ρεαλιστικές, ενώ φαίνεται πως πλέον η πλειοψηφία των παραδοσιακών κομμάτων(ιδιαίτερα της αριστεράς), έχουν ενσωματώσει οικολογικές πολιτικές στα πολιτικά τους προγράμματα. Αν και έχει σημειωθεί μία γενική άνοδος των αντίστοιχων κομμάτων πανευρωπαϊκώς, αν όχι παγκοσμίως, η γενική ευαισθητοποίηση των υπαρχουσών πολιτικών δυνάμεων σε οικολογικά ζητήματα, αμφισβητεί τον λόγο ύπαρξής τους.

Ερευνητικός στόχος της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσουμε την μέχρι τώρα, ιδεολογική και όχι μόνο, εξέλιξη των πράσινων κομμάτων ανά την Ευρώπη. Κύρια έμφαση θα δοθεί στο πράσινο γερμανικό κόμμα(Bündnis 90/Die Grünen), το οποίο είναι το ιστορικότερο και το πιο επιδραστικό πράσινο κόμμα στην παγκόσμια πολιτική. Ταυτόχρονα, θα γίνει μία ακτινογραφία της ψήφου του γερμανικού εκλογικού σώματος σε διαφορετικές εκλογικές αναμετρήσεις. Πριν όμως προχωρήσουμε, είναι σκόπιμο να εξετάσουμε τις θεωρίες που εξηγούν την άνοδο των πράσινων κομμάτων στην ευρωπαϊκή πολιτική σκηνή. Επρόκειτο για την θεωρία της Hobolt που αφορά τα challenger parties, την θεωρία του Inglehart για την εξάπλωση των μεταϋλιστικών αξιών, την θεωρία των εκλογών δεύτερης τάξης και τον νόμο του Duverger. Έπειτα, θα παρουσιαστούν τα εκλογικά αποτελέσματα των Γερμανών πρασίνων σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο και θα γίνει σύγκριση μεταξύ των προφίλ των ψηφοφόρων του κόμματος . Τέλος, θα αντληθούν συμπεράσματα σχετικά με το αν οι παραπάνω θεωρίες δικαιολογούν την πορεία των πράσινων κομμάτων ή όχι. Η παρούσα εργασία βασίζεται αποκλειστικά στη μελέτη δευτερογενών πηγών, όπως επιστημονικά άρθρα, στατιστικά δεδομένα και εκλογικά αποτελέσματα. Μέσω της ανάλυσης αυτών των στοιχείων, επιχειρείται η αποτύπωση της εξέλιξης πράσινων κομμάτων και η ερμηνεία της εκλογικής συμπεριφοράς τους γερμανικού εκλογικού σώματος.

2. Θεωρητικό πλαίσιο

2.1 Η εξέλιξη των αξιών του εκλογικού σώματος

Για πολλές δεκαετίες, το εκλογικό σώμα ήταν χωρισμένο στους άξονες Αριστεράς και Δεξιάς. Ο διαχωρισμός αυτός ήταν κατά κύριο λόγο οικονομικός, όπως επίσης και η ψήφος του εκλογικού σώματος. Η αριστερή οικονομική πολιτική συσχετιζόταν με μία πιο συγκεντρωτική-κρατική οικονομική διαχείριση, με καθαρή κρατική παρέμβαση στην οικονομία. Το παραπάνω είχε ως αποτέλεσμα κοινωνικά προσανατολισμένες πολιτικές και προσέφερε στον κόσμο δημόσιες υπηρεσίες οι οποίες του κάλυπταν τις βασικές του ανάγκες. Ταυτόχρονα όμως, με αυτόν τον τρόπο μειωνόταν

σημαντικά η δυνατότητα του ατόμου να δρα οικονομικά αυτόνομα. Από την άλλη, η δεξιά οικονομική πολιτική συσχετιζόταν με χαμηλή φορολογία, επομένως μεγαλύτερη ελευθερία, αλλά ταυτόχρονα και με μικρή έως και μηδαμινή παρέμβαση του κράτους στις ζωές των ανθρώπων.

Οι αξίες του μέσου ανθρώπου σήμερα έχουν αρχίσει να μετακινούνται από τις παραδοσιακές αξίες, που συσχετιζόνταν σε μεγάλο βαθμό με την οικονομία και την ασφάλεια, προς αξίες που συνδέονται με την ποιότητα της ζωής των ανθρώπων (Inglehart, 1977). Πιο συγκεκριμένα, από την στιγμή που οι άνθρωποι έφτασαν σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο ζωής, όπου μπορούσαν να στηριχτούν οικονομικά και ένιωθαν ασφαλείς, ξεκίνησαν να ενδιαφέρονται για τομείς της ζωής στους οποίους δεν είχαν εστιάσει στο παρελθόν. Τέτοιοι τομείς είναι το περιβάλλον, τα δικαιώματα τους και η δυνατότητα να συμμετέχουν ενεργά στην πολιτική ζωή. Φυσικά και τα παραπάνω δεν σημαίνουν ότι ο οικονομικός τομέας σταμάτησε να παίζει ρόλο στην συμπεριφορά του εκλογικού σώματος, αλλά ότι η σημασία του έγινε μικρότερη. Σημαντικοί λόγοι για την εξάπλωση των μεταύλιστικών αξιών πέρα από την οικονομική άνεση του εκλογικού σώματος είναι: Πρώτον, η τεχνολογική εξέλιξη και η βιομηχανοποίηση. Πιο συγκεκριμένα, η άνοδος των μηχανών και η αντικατάσταση των εργατών από αυτές, αφήνει περισσότερο χρόνο στους ανθρώπους εκτός του εργατικού τους χώρου, επομένως ενδιαφέρονται και για τομείς οι οποίοι δεν σχετίζονται με την επιβίωση τους, καθώς αυτή έχει γίνει πλέον ευκολότερη. Δεύτερον, η εξάπλωση των μέσων μαζικής ενημέρωσης, και κυρίως της τηλεόρασης, σε συνδυασμό με την πλέον ευκολία των ταξιδιών. Οι διαφορετικές εικόνες που μπορεί να παίρνει το εκλογικό σώμα από διάφορα μέρη του κόσμου, αλλά και οι πληροφορίες που λαμβάνει, σίγουρα διαμορφώνουν τις προτεραιότητές του. Τρίτον, η εξάπλωση της εκπαίδευσης και της προσβασιμότητάς της, διεύρυναν τους πνευματικούς ορίζοντες του εκλογικού σώματος και έφεραν στο προσκήνιο τις μεταύλιστικές αξίες. Τέλος, η γενικότερη αίσθηση ειρήνης που υπήρχε στο μεγαλύτερο μέρος του δυτικού κόσμου, έδωσαν περιθώριο για την ανάδειξη τέτοιων θεμάτων.

Σύμφωνα με τον Inglehart, τα παραδοσιακά κόμματα παρά το γεγονός ότι είχαν παρατηρήσει την αλλαγή των αξιών του σώματος, δίστασαν να

προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα, καθώς με αυτόν τον τρόπο θα έχαναν μέρος των ψηφοφόρων τους. Έτσι ήρθαν στο προσκήνιο νέα κόμματα, τα οποία πρέσβευαν τις νέες, μεταϋλιστικές αξίες. Τέτοια κόμματα είναι τα οικολογικά/πράσινα, τα φεμινιστικά, τα κόμματα που προέρχονται από κινήματα πολιτών και άλλα. Τέτοιου είδους κόμματα έχουν μεγαλύτερη απήχηση σε κυρίως νεότερους και μορφωμένους ψηφοφόρους, αλλά και σε δημόσιους υπαλλήλους. Βέβαια, αυτά τα κόμματα αρχίσει να διαπερνούν και την εργατική τάξη, αλλά φυσικά σε πολύ μικρότερο βαθμό. Η διαδικασία της αλλαγής των αξιών, αν και είναι μια πολύ αργή διαδικασία, φαίνεται ότι είναι συνεχής. Το τελευταίο φαίνεται και από τις σημαντικές εκλογικές νίκες των πράσινων κομμάτων ανά την Ευρώπη. (Inglehart,1977)

2.2 Ο όρος των «Challenger Parties»

Σύμφωνα με την Hobolt υπάρχουν τρεις τρόποι για να ορίσει κανείς τί είναι τα challenger parties.

Ο πρώτος είναι με βάση τις ιστορικές τους καταβολές. Τα κόμματα τα οποία θεωρούνται σήμερα «παραδοσιακά», ή «κανονικά» κάποτε ήταν και τα ίδια κόμματα διαμαρτυρίας που πήγαιναν αντίθετα με την νόρμα των χρόνων. Λαμπρό παράδειγμα είναι τα σημερινά κεντροαριστερά, σοσιαλδημοκρατικά κόμματα, τα οποία κατά την βιομηχανική επανάσταση αποτελούσαν τρόπο αντίστασης στην τάξη των ελίτ και μέθοδο συμπερίληψης της εργατικής τάξης στην πολιτική καθημερινότητα. Σύμφωνα με τους Lipset και Rokkan, οι μεγάλες ιστορικές αλλαγές που έχουν συμβεί ανά τα χρόνια (όπως εξεγέρσεις, η βιομηχανική επανάσταση κ.α.), δημιούργησαν κάποια ρήγματα, κάποιες διαχωριστικές τομές(cleavages). Οι διαχωριστικές τομές δημιουργήθηκαν με βάση κοινωνικά χαρακτηριστικά όπως: η τάξη, η γεωγραφική θέση και η θρησκεία. Αυτά τα ρήγματα διαμόρφωσαν τις πολιτικές προτιμήσεις των ανθρώπων και δημιούργησαν τις κομματικές οικογένειες και τα μεγάλα κόμματα όπως τα γνωρίζουμε σήμερα(π.χ. Χριστιανοδημοκρατικά, φιλελεύθερα, σοσιαλδημοκρατικά κτλ). Δημιούργησαν δηλαδή τα «παραδοσιακά», “mainstream” κόμματα. Μετά τον Β΄Π.Π. η σχετική ευημερία που υπήρχε, δημιούργησε με την σειρά της νέα ρήγματα, και επομένως και νέα κόμματα, τα οποία έχουν νέες ηθικές κυρίως αρχές. Αρχές

δηλαδή οι οποίες δεν συνδέονται τόσο με οικονομικά ζητήματα, αλλά με μεταϋλιστικές αξίες. Αυτά τα καινούργια κόμματα είναι τα “challenger parties”(κυρίως πράσινα και κόμματα της νέας αριστεράς). Σύμφωνα με την Hobolt, παρά το γεγονός ότι η θεωρία των Lipset και Rokkan αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο για να κατανοήσουμε τις κομματικές οικογένειες, είναι αρκετά στατική. Δηλαδή δεν εξηγεί την δυναμική εξέλιξη κομμάτων όπως τα σοσιαλδημοκρατικά, από challenger σε mainstream.

Ο δεύτερος τρόπος, αφορά τις προγραμματικές στρατηγικές των κομμάτων. Σύμφωνα με την Αμερικανίδα πολιτικό επιστήμονα Bonnie Meguid, τα “challenger” ή “niche” parties, είναι τα κόμματα τα οποία δεν επικεντρώνονται σε οικονομικά και μη, ζητήματα που αφορούν τον ιδεολογικό άξονα «αριστεράς-δεξιάς». Επίσης είναι τα κόμματα που στο πρόγραμμά τους εστιάζουν είτε μόνο σε συγκεκριμένα θέματα, είτε είναι μονοθεματικά, αλλά και εκείνα που επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους σε ζητήματα που δεν προκύπτουν από τις παραδοσιακές διαιρετικές τομές(cleavages). Τέτοιοι πολιτικοί φορείς είναι κυρίως τα πράσινα κόμματα και τα κόμματα της ριζοσπαστικής δεξιάς, καθώς και τα μονοθεματικά.

Ο τρίτος τρόπος, χαρακτηρίζει τα “challenger parties”, λαϊκιστικά. Σύμφωνα με τους Mudde και Canovan, ο λαϊκισμός είναι μία θεωρία με πολύ περιορισμένο εύρος. Ουσιαστικά απλά διαχωρίζει την κοινωνία στον «αγνό λαό» και στην «διεφθαρμένη ελίτ», και θεωρεί κατάλληλη πολιτική, αυτή την οποία εξυπηρετεί άμεσα τα συμφέροντα του λαού. Για τον λόγο όμως αυτό, ότι δηλαδή είναι αρκετά περιορισμένη σαν ιδεολογία, ο λαϊκισμός μπορεί να υπάρχει μέσα σε άλλες ιδεολογίες, είτε αυτές προέρχονται από τα αριστερά είτε από τα δεξιά. Τέτοια παραδείγματα έχουν υπάρξει πάρα πολλά στην ιστορία(πχ Podemos στην Ισπανία, AfD στην Γερμανία). Ωστόσο, η Hobolt διαφωνεί με την προσέγγιση που ταυτίζει τα challenger parties με τα λαϊκιστικά. Αντ’αυτού, βασιζόμενη στους Mudde και Canovan, υποστηρίζει πως τα challenger parties μπορούν να υιοθετήσουν στοιχεία λαϊκιστικών κομμάτων και λαϊκιστικής ρητορικής. Δηλαδή, καταλήγει στο ότι ο λαϊκισμός αποτελεί μέρος της στρατηγικής που μπορεί τα challenger να υιοθετήσουν, όχι κομμάτι του πυρήνα τους.

Έτσι, η Hobolt, διαχωρίζει τα κόμματα σε δύο κατηγορίες. Σε αυτά τα οποία κατέχουν την εξουσία και σε αυτά τα οποία προσπαθούν να την καταλάβουν. Ως challenger parties ορίζει τα κόμματα τα οποία δεν έχουν λάβει ακόμα την εξουσία. Από την άλλη, dominant, ή κυρίαρχα, ορίζονται τα κόμματα που έχουν κυβερνητική εμπειρία. Αυτός ο διαχωρισμός προκύπτει από το σκεπτικό πως τα κόμματα τα οποία έχουν δύναμη να ελέγξουν το πολιτικό παιχνίδι και το μέλλον(άρα αυτά τα οποία είναι στην κυβέρνηση) είναι κυρίαρχα, ενώ αυτά που είναι στην αντιπολίτευση όχι. Βέβαια, μόνο από το γεγονός ότι ένα κόμμα βρίσκεται στην Βουλή, έχει την δύναμη να προτείνει νομοθετικές αλλαγές, αλλά δεν έχει την δύναμη να τις «επιβάλλει». Τέλος, η μεταβολή από challenger σε dominant party, σύμφωνα με την Hobolt είναι δυνατή, και έχει γίνει μάλιστα αρκετές φορές στα μετά τον Β΄Π.Π. χρόνια. Παραδείγματα τέτοιων κομμάτων είναι: Το «En Marche!» στην Γαλλία, ο «ΣΥ.ΡΙΖ.Α.» στην Ελλάδα και το «Lega per Salvini Premier» στην Ιταλία.

Σύμφωνα με την Hobolt, κατά την διάρκεια της σύγχρονης πολιτικής ιστορίας, όλα τα μεγάλα σημερινά κόμματα έχουν υπάρξει challenger parties. Ανά τα χρόνια, παρατηρείται ότι τα κόμματα αυτά κινούνται σε σχήμα «κυμάτων». Τα κύματα αναφέρονται σε επαναλαμβανόμενα μοτίβα ή ιστορικές φάσεις, όπου νέα πολιτικά ρεύματα εμφανίζονται και προκαλούν αναταραχές στα παραδοσιακά κόμματα. Από τη δεκαετία του 1920 έως το 1930 παρατηρείται η άνοδος της σοσιαλδημοκρατίας και, σε ορισμένες περιπτώσεις, της άκρας δεξιάς. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, γύρω στη δεκαετία του 1940, σημειώνεται η άνοδος της ριζοσπαστικής αριστεράς και η παρακμή των φιλελεύθερων κομμάτων. Στη δεκαετία του 1980 αναδύονται τα πράσινα κόμματα καθώς και η ριζοσπαστική δεξιά. Τέλος, από το 2010 και έπειτα, παρατηρείται ενίσχυση τόσο της ριζοσπαστικής δεξιάς όσο και της ριζοσπαστικής αριστεράς, μαζί με την παρακμή των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων.

Όσον αφορά το «πράσινο κύμα», η Hobolt αναφέρει ότι σύμφωνα με τον Inglehart, την δεκαετία του 1970-80 συνέβη μία «σιωπηλή επανάσταση». Επρόκειτο για την εμφάνιση και την άνοδο των κομμάτων που έχουν μεταϋλιστικές αξίες, δηλαδή των κομμάτων που ξέφυγαν από τους

παραδοσιακούς ιδεολογικούς διαχωρισμούς της αριστεράς-δεξιάς. Αυτά τα κόμματα είναι τα πράσινα κόμματα και τα κόμματα της νέας αριστεράς. Τα κόμματα δηλαδή που εξέφραζαν ένα είδος «νέας πολιτικής». Τα νέα, πράσινα κόμματα σε γενικές γραμμές ανήκαν στον ευρύτερο χώρο της αριστεράς και στήριζαν φιλελεύθερες αξίες όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα. Με λόγο αντισυστημικό και ριζοσπαστικό, τα πράσινα κόμματα έπαιξαν και παίζουν σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση της δυτικής πολιτικής ιστορίας. Αν και δεν άλλαξαν ριζοσπαστικά το πολιτικό παιχνίδι, όπως έκαναν τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα, κατάφεραν μέσα από κυβερνητικούς συνασπισμούς στους οποίους συμμετείχαν να αναδιαμορφώσουν την πολιτική πραγματικότητα. Έφεραν στο προσκήνιο θέματα όπως τα περιβαλλοντικά ζητήματα, την ισότητα όλων των ανθρώπων και τον αφοπλισμό των κρατών.

Ιστορικά, το ισχυρότερο κόμμα που προέκυψε από το «πράσινο κύμα», είναι αυτό των Γερμανών Πρασίνων(Bündnis 90/Die Grünen). Οι Γερμανοί Πράσινοι, ξεκίνησαν το 1983 ξεκάθαρα ως “challenger party” έπειτα όμως, συμμετείχαν σε κυβερνήσεις συνεργασίας με τους σοσιαλδημοκράτες (SPD) από το 1998 μέχρι το 2005, κάτι που τους μετέτρεψε σε κυρίαρχο κόμμα.

Σύμφωνα με την Hobolt, οι ψηφοφόροι των πράσινων κομμάτων και των κομμάτων της νέας αριστεράς είναι στην πλειονότητά τους νέοι άνθρωποι με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, οι οποίοι συνήθως προέρχονται από τα μεσαία και τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα. Συνήθως, οι ψηφοφόροι των πράσινων κομμάτων είναι θετικοί προς την ευρωπαϊκή ενοποίηση και υιοθετούν διεθνιστικές στάσεις.

Όσον αφορά το «πράσινο κύμα», η Hobolt αναφέρει ότι σύμφωνα με τον Inglehart, την δεκαετία του 1970-80 συνέβη μία «σιωπηλή επανάσταση». Επρόκειτο για την εμφάνιση και την άνοδο των κομμάτων που έχουν μεταυλιστικές αξίες, δηλαδή των κομμάτων που ξέφυγαν από τους παραδοσιακούς ιδεολογικούς διαχωρισμούς της αριστεράς-δεξιάς. Αυτά τα κόμματα είναι τα πράσινα κόμματα και τα κόμματα της νέας αριστεράς. Τα κόμματα δηλαδή που εξέφραζαν ένα είδος «νέας πολιτικής». Τα νέα, πράσινα κόμματα σε γενικές γραμμές ανήκαν στον ευρύτερο χώρο της αριστεράς και

στήριζαν φιλελεύθερες αξίες όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα. Με λόγο αντισυστημικό και ριζοσπαστικό, τα πράσινα κόμματα έπαιξαν και παίζουν σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση της δυτικής πολιτικής ιστορίας. Αν και δεν άλλαξαν ριζοσπαστικά το πολιτικό παιχνίδι, όπως έκαναν τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα, κατάφεραν μέσα από κυβερνητικούς συνασπισμούς στους οποίους συμμετείχαν να αναδιαμορφώσουν την πολιτική πραγματικότητα. Έφεραν στο προσκήνιο θέματα όπως τα περιβαλλοντικά ζητήματα, την ισότητα όλων των ανθρώπων και τον αφοπλισμό των κρατών.

2.3 Το μοντέλο των εκλογών δεύτερης τάξης

Το μοντέλο των εκλογών δεύτερης τάξης αποτελεί την προσπάθεια των Reif και Schmitt να ερμηνεύσουν μία σειρά από σταθερά και επαναλαμβανόμενα γεγονότα που ακολουθούν τις ευρωεκλογές. Για να κατανοήσουμε το μοντέλο των Reif και Schmitt, είναι σκόπιμο πρώτα να διαχωρίσουμε τις έννοιες των εκλογών πρώτης και δεύτερης τάξης. Ως εκλογές «πρώτης τάξης», ορίζονται οι εκλογές από τις οποίες προκύπτει κυβέρνηση, ή εθνική ηγεσία. Δηλαδή είναι είτε οι βουλευτικές, είτε οι προεδρικές εκλογές, ανάλογα το σύστημα που έχει υιοθετήσει κάθε χώρα. Από την άλλη, ως εκλογές «δεύτερης τάξης» χαρακτηρίζονται οι εκλογές, των οποίων τα αποτελέσματα δεν επηρεάζουν την διακυβέρνηση της χώρας. Τέτοιες εκλογές (στις χώρες της Ευρώπης), είναι οι ευρωεκλογές, οι τοπικές, οι περιφερειακές εκλογές και οι εκλογές «ήσσοнос σημασίας» σε χώρες στις οποίες υπάρχει «Άνω Βουλή»(Τεπέρογλου). Σύμφωνα με τους δύο ερευνητές, κύριο χαρακτηριστικό των εκλογών «δεύτερης τάξης», και πιο συγκεκριμένα, των ευρωεκλογών, είναι το γεγονός ότι η συμπεριφορά των ψηφοφόρων, επηρεάζεται άμεσα από την τρέχουσα εθνική(εγχώρια) πολιτική κατάσταση. Επομένως, για να κατανοήσουμε την συμπεριφορά του σώματος στις ευρωεκλογές, είναι σκόπιμο να εξετάσουμε πρώτα την εγχώρια πολιτική κατάσταση και πώς αυτή επηρεάζει την συμπεριφορά του εκλογικού σώματος.

Όσον αφορά το μοντέλο «δεύτερης τάξης», υπάρχουν κάποιες βασικές υποθέσεις. Αρχικά, εκλογές «δεύτερης τάξης», είναι οι εκλογές στις οποίες το

διακυβευμα είναι μικρότερο σε σχέση με τις εκλογές «πρώτης τάξης».

Σύμφωνα με μελετητές, ο λόγος που οι ευρωεκλογές αποτελούν μέρος αυτής της κατηγορίας εκλογών, είναι το δημοκρατικό έλλειμα που υπάρχει στην ένωση. Στο βιβλίο της Τεπέρογλου «Οι άλλες εθνικές εκλογές, Αναλύοντας τις Ευρωεκλογές στην Ελλάδα 1982-2014» τονίζεται ότι ακόμα και αν οι αρμοδιότητες του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου γίνονταν περισσότερες, οι ευρωεκλογές θα ήταν ακόμα και τότε εκλογές «δεύτερης τάξης». Ο λόγος είναι ότι οι ευρωπαίοι πολίτες ακόμα θα ψηφίζουν με βάση ευρωπαϊκά πρότυπα. Επομένως, τα εθνικά ζητήματα παραμένουν πιο σημαντικά στο μυαλό του ψηφοφόρου σε σχέση με τα ευρωπαϊκά. Η δεύτερη υπόθεση των εκλογών «δεύτερης τάξης», είναι ότι τα κυβερνητικά κόμματα χάνουν σε δύναμη, σε σχέση με τις προηγούμενες εθνικές εκλογές. Ο λόγος για τα παραπάνω είναι για άλλη μία φορά τα χαμηλά διακυβεύματα των εκλογών αυτών, καθώς και η στρατηγική ψήφος του εκλογικού σώματος. Η ψήφος δηλαδή, που βασίζεται είτε σε στρατηγικά κριτήρια(ψήφος με σκοπό να σταλεί μήνυμα δυσαρέσκειας στο κυβερνητικό κόμμα), είτε στην χαλαρότητα του εκλογικού σώματος, λόγω του μικρού διακυβεύματος. Ταυτόχρονα, έχει παρατηρηθεί ότι γενικότερα τα μεγάλα κόμματα με κυβερνητική προοπτική τείνουν να σημειώνουν χαμηλότερα ποσοστά σε σχέση με τις προηγούμενες εθνικές εκλογές, κάτι που έχει ως αποτέλεσμα την πριμοδότηση μικρότερων κομμάτων. Πιο συγκεκριμένα κομμάτων που προβάλλουν «νέα θέματα»(πχ πράσινα, κόμματα της νέας αριστεράς, φεμινιστικά, λαϊκιστικά, τοπικά κτλ.), ή κομμάτων της ριζοσπαστικής αριστεράς και δεξιάς. Κατά κύριο λόγο, ως «μικρά κόμματα», χαρακτηρίζονται τα κόμματα των οποίων τα ποσοστά βρίσκονται γύρω στο 15%. Μέσα από έρευνες, έχει παρατηρηθεί ότι τα μικρά κόμματα τα οποία πριμοδοτούνται περισσότερο στις εκλογές δεύτερης τάξης(και κυρίως στις ευρωεκλογές), είναι τα πράσινα κόμματα, και τα ευρωσκεπτικιστικά. Τέλος, συνήθως οι εκλογές «δεύτερης τάξης» χαρακτηρίζονται από χαμηλά ποσοστά συμμετοχής του εκλογικού σώματος στο σύνολό του.

Παρά ταύτα, παρατηρείται ότι το μοντέλο των εκλογών δεύτερης τάξης δεν ισχύει απολύτως στις μέρες μας. Ο Hermann Schmitt στο άρθρο του για τις ευρωεκλογές του 2004, ασκεί κριτική στο μοντέλο. Ο Schmitt υποστηρίζει ότι σύμφωνα με το μοντέλο των εκλογών δεύτερης τάξης, όσο πιο σημαντικός

γίνεται ένας θεσμός, τόσο πιο σοβαρά θα έπρεπε να τον παίρνουν οι ψηφοφόροι. Παρατηρούμε ότι αυτός ο κανόνας δεν ισχύει στην περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σήμερα έχει πάρα πολλές εξουσίες, όμως αυτό το γεγονός δεν φαίνεται να κινητοποιεί τους ευρωπαίους ψηφοφόρους. Ταυτόχρονα, παρατηρείται ότι στην Ανατολική Ευρώπη, συγκεκριμένα στις μετα-κομμουνιστικές χώρες, το μοντέλο δεν ισχύει. Πιο συγκεκριμένα, η έλλειψη πολιτικής συμμετοχής που σημειώνεται δεν οφείλεται απλώς σε «μικρό διακύβευμα», αλλά σε έλλειψη εμπιστοσύνης στο πολιτικό σύστημα, σε χαμηλή δημοκρατική κουλτούρα ή στην έλλειψη σταθερού κομματικού συστήματος. Επιπλέον, σε αυτές τις χώρες τα μεγάλα κόμματα δεν σημειώνουν πάντα φθορά, και τα μικρά κόμματα δεν γνωρίζουν πάντα άνοδο.

2.4 Ο Νόμος Duverger

Ο Νόμος του Duverger ξεκινάει από την ιδέα του Γάλλου πολιτικού επιστήμονα Maurice Duverger, ότι το εκλογικό σύστημα το οποίο έχει υιοθετήσει μία χώρα συνδέεται άμεσα με τον αριθμό των πολιτικών κομμάτων που βρίσκονται στο κοινοβούλιο, και επομένως και στην «συμπεριφορά» τους απέναντι στα υπόλοιπα κόμματα.

Τα αναλογικά συστήματα εμφανίστηκαν σταδιακά από τον 19^ο αιώνα, όταν η διεύρυνση του εκλογικού σώματος έφερε και την εμφάνιση πολλών διαφορετικών πολιτικών απόψεων (αρχικά των εκπροσώπων των αγροτών, αργότερα της εργατικής τάξης, κατόπιν των χριστιανοδημοκρατικών ιδεών κοκ), που ξεπερνούσαν την παλαιότερη ιδεολογική διαίρεση μεταξύ συντηρητικών και φιλελεύθερων. Το τότε υφιστάμενο εκλογικό σύστημα στις περισσότερες χώρες (το πλειοψηφικό), θεωρήθηκε ανεπαρκές και δεν μπορούσε να αντιπροσωπεύσει την πλειοψηφία του εκλογικού σώματος. Πιο συγκεκριμένα, το αναλογικό εκλογικό σύστημα πριμοδοτεί τα μικρά κόμματα και τις κυβερνήσεις συνεργασίας. Τέτοια κόμματα θεωρούνται τα κόμματα τα οποία δεν είναι τα «παραδοσιακά, μεγάλα» κόμματα. Μπορεί να είναι challenger parties, κόμματα διαμαρτυρίας, μονοθεματικά κόμματα και άλλα. (επομένως και τα πράσινα κόμματα). Αυτό συμβαίνει για τον λόγο ότι στο αναλογικό εκλογικό σύστημα, τα κόμματα λαμβάνουν ανάλογες βουλευτικές

θέσεις με τις ψήφους που παίρνουν. Δηλαδή η κατανομή των εδρών στο κοινοβούλιο είναι ανάλογη με το ποσοστό που έλαβε το κόμμα στις εκλογές. Για παράδειγμα, ένα κόμμα που θα πάρει 30% των ψήφων, θα πρέπει να λάβει και περίπου το 30% των βουλευτικών εδρών. Αυτό το σύστημα ευνοεί τις κυβερνήσεις συνεργασίας, αφού είναι πολύ δύσκολο για ένα κόμμα να πάρει αυτοδυναμία. Το παραπάνω έχει ως αποτέλεσμα οι πολιτικοί παίκτες(κόμματα, πολιτικοί) να διέπονται από μία λογική συνεργασίας και συμβιβασμού. Μέσω των κυβερνητικών συνασπισμών δίνεται και στα μικρότερα κόμματα η ευκαιρία να συμμετέχουν σε κυβερνήσεις συνεργασίας. Έτσι ο πολίτης ο οποίος ταυτίζεται με ένα μικρό κόμμα, δεν φοβάται να το ψηφίσει, αφού γνωρίζει ότι η ψήφος του είναι πολύ πιθανό να οδηγήσει το κόμμα της αρεσκείας του σε κυβέρνηση συνεργασίας. Ένα παράδειγμα χώρας με αναλογικό εκλογικό σύστημα είναι η Ολλανδία.

Από την άλλη, τα πλειοψηφικά συστήματα δημιουργούν ευκολότερα σταθερές μονοκομματικές κυβερνήσεις, οι οποίες δεν βασίζονται στην λογική της συναίνεσης, αλλά έχουν ως αποτέλεσμα μικρή αντιπροσωπευτικότητα. Το πλειοψηφικό σύστημα λειτουργεί σύμφωνα με την αρχή της πλειοψηφίας. Η έδρα(ή οι έδρες σε πολυεδρικές περιφέρειες) παραχωρείται στο κόμμα ή τον υποψήφιο, ο οποίος λαμβάνει την πλειοψηφία των ψήφων στην περιφέρεια. Επομένως όταν σε μία χώρα υπάρχει το πλειοψηφικό σύστημα, επικρατεί σε μεγάλο βαθμό η λογική της «χαμένης ψήφου». Ακριβώς επειδή τα μεγάλα κόμματα πριμοδοτούνται, και επειδή ο μέσος ψηφοφόρος γνωρίζει ότι η ψήφος στο αγαπημένο του, μικρό κόμμα θα πάει κατά πάσα πιθανότητα «χαμένη», επιλέγει να ψηφίσει ένα κόμμα το οποίο είναι συγγενή ιδεολογικά στο μικρό, ακόμα και αν δεν τον αντιπροσωπεύει πλήρως. Ένα παράδειγμα χώρας με πλειοψηφικό εκλογικό σύστημα είναι το Ηνωμένο Βασίλειο.

Όσον αφορά τον νόμο του Duverger, έχουν σημειωθεί ανά καιρούς ενστάσεις και κριτικές. Σύμφωνα με τους Patrick Dunleavy, Rekha Diwakar και Christopher Dunleavy, η επίδραση του εκλογικού συστήματος στον αριθμό των κομμάτων είναι υπερεκτιμημένη. Οι συγγραφείς προτείνουν ότι εκτός από το εκλογικό σύστημα, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, η πολιτική κουλτούρα του εκάστοτε λαού, αλλά και οι κοινωνικές διαιρέσεις, δηλαδή οι κοινωνικές

τομές (Patrick Dunleavy, Rekha Diwakar και Christopher Dunleavy, Is Duverger's Law based on a mistake?) Επιπλέον, έχει διατυπωθεί από πολλούς πολιτικούς επιστήμονες (όπως ο Sartori), ότι ο νόμος του Duverger είναι περισσότερο μία τάση, παρά ένας απαράβατος νόμος. Ο Αμερικάνος πολιτικός επιστήμονας Gary Cox, υποστήριξε ακριβώς το παραπάνω σχετικά με τον νόμο του Duverger, και έφερε ως παράδειγμα χωρών με πλειοψηφικό σύστημα που όμως έχουν παραδοσιακά πολυκομματικά κοινοβούλια, τον Καναδά και την Ινδία. (Gary Coz, Making Votes Count).

2.5 Δεδομένα

Στην παρούσα υποενότητα της εργασίας θα αναλύσουμε τα εκλογικά αποτελέσματα των Γερμανών Πρασίνων (Bündnis 90/Die Grünen) στις ομοσπονδιακές εκλογές του 2021 και θα τα συγκρίνουμε με τα αποτελέσματα του κόμματος στις πιο πρόσφατες κρατιδιακές εκλογές από τις οποίες έχουμε δεδομένα, καθώς και με τις ευρωεκλογές του 2019.

Το εκλογικό σύστημα της Γερμανίας είναι το αναλογικό εκλογικό σύστημα. Στην Κάτω Βουλή (Bundestag), υπάρχουν 598 έδρες, από τις οποίες το 1/2 εκλέγεται σε μονοεδρικές περιφέρειες με απλή πλειοψηφία και το υπόλοιπο 1/2 αναλογικά με λίστα σε επίπεδο κρατιδίων. Ο ψηφοφόρος διαθέτει 2 ψήφους: της 1^η για την μονοεδρική περιφέρεια και την 2^η για τον συνδυασμό. Μπορεί να ψηφίζει διαφορετικό κόμμα σε κάθε μία από αυτές. Ο αριθμός των εδρών για κάθε κόμμα υπολογίζεται βάσει της δεύτερης ψήφου. Για τον υπολογισμό των εδρών που κάθε κόμμα λαμβάνει με την δεύτερη ψήφο, αφαιρούνται όσες έχει ήδη λάβει στις μονοεδρικές περιφέρειες. Στην κατανομή λαμβάνουν μέρος μόνο τα κόμματα που είτε έλαβαν 5% των ψήφων σε εθνικό επίπεδο είτε εξέλεξαν 3 βουλευτές στις μονοεδρικές περιφέρειες. Μέσω του συγκεκριμένου εκλογικού συστήματος, η Γερμανία έχει καταφέρει να δημιουργήσει πρόσφορο έδαφος, έτσι ώστε να «ανθίσουν» τα μικρά κόμματα, όπως οι Γερμανοί Πράσινοι.

«Νικητής» των ομοσπονδιακών γερμανικών εκλογών του 2021 ήταν το σοσιαλδημοκρατικό κόμμα (SPD), με ποσοστό 25,7%. Στην δεύτερη θέση ακολούθησε με ποσοστό 24,1% το κεντροδεξιό/χριστιανοδημοκρατικό CDU και στην τρίτη θέση με ποσοστό 14,8% το κόμμα των Πρασίνων, Bündnis

90/Die Grünen. Στην συνέχεια, σχηματίστηκε κυβερνητικός συνασπισμός μεταξύ του SPD, των Bündnis 90/Die Grünen και του φιλελεύθερου FDP.

Το αποτέλεσμα των πρασίνων θεωρήθηκε μεγάλη επιτυχία για το κόμμα, αφού σημείωσε ποσοστό το οποίο ήταν πάνω από το διπλάσιο σε σχέση με τις τελευταίες ομοσπονδιακές εκλογές(8,9%). Οι πράσινοι ήταν πρώτοι σε ψήφους στην ηλικιακή ομάδα των 18-24(23%), κάτι που τους έκανε το πιο διάσημο κόμμα ανάμεσα στους νέους. Ενδιαφέρον όμως είναι και το γεγονός ότι οι πράσινοι ήταν το τρίτο σε σειρά κόμμα, πίσω από τα δύο μεγάλα κόμματα, το οποίο το επέλεξαν οι συνταξιούχοι (10%). Αυτή η εκλογική αναμέτρηση επιβεβαίωσε για ακόμα μία φορά την υψηλή υποστήριξη των νέων προς το κόμμα, αλλά και την δυσκολία των πρασίνων να αποτελέσουν πιθανή επιλογή για ανθρώπους άνω των 60 ετών. Το μικρό ποσοστό αυτής της ηλικιακής ομάδας οφείλεται στο λεγόμενο «φαινόμενο της κοόρτης» (ή το φαινόμενο της γενεάς/ cohort effect). Δηλαδή, όσο μεγαλώνει ηλικιακά το κόμμα των πρασίνων, τόσο ανεβαίνει και η ηλικία των ψηφοφόρων του πριν από 40 χρόνια, όταν πρωτοιδρύθηκε. Το παραπάνω σε συνδυασμό με την αυξημένη κομματική ταύτιση σε προχωρημένες ηλικίες, οδηγούν στα συγκεκριμένα εκλογικά αποτελέσματα. Βέβαια, είναι γεγονός πως το «φαινόμενο της κοόρτης» ισχύει και για τα υπόλοιπα κόμματα, κάτι που εξηγεί και την διαχρονική σταθερότητα του CDU και του SPD στην προχωρημένη ηλικιακή ομάδα. Ιδιαίτερα διάσημο αποδείχτηκε ανάμεσα στους δημοσίους υπαλλήλους, αφού τερμάτισε δεύτερο ανάμεσά τους με ποσοστό 24% και μάλιστα πάνω από τους σοσιαλδημοκράτες. Το επάγγελμα ανάμεσα στο οποίο ήταν λιγότερο δημοφιλές, ήταν στους χειρώνακτες εργαζομένους(που ένα μεγάλο μέρος τους είναι ανειδίκευτο προσωπικό), καθώς έλαβε μόνο το 8% των ψήφων τους. Όπως συμβαίνει άλλωστε παραδοσιακά, το κόμμα έλαβε σημαντικό ποσοστό των ψήφων του από άτομα με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης. Όσον αφορά την εκλογική γεωγραφία των ψηφοφόρων των πρασίνων, φαίνεται πως το κόμμα το επέλεξαν περισσότερο κάτοικοι αστικών περιοχών, στις οποίες έλαβε ποσοστό κοντά στο 18%, ενώ στις περιοχές εκτός αστικού ιστού, μόνο λίγο πάνω από 10%. Παρά ταύτα, οι Πράσινοι γνώρισαν ικανοποιητική στήριξη και στις περιοχές μεσαίου μεγέθους. Ο κανόνας ότι όσο μικρότερη και λιγότερο αστική περιοχή ήταν μία

εκλογική περιφέρεια, τόσο μικρότερα ήταν και τα ποσοστά του κόμματος, ίσχυσε και σε αυτές τις εκλογές. Το κόμμα είχε ιδιαίτερη απήχηση στην δυτική Γερμανία σημειώνοντας ποσοστό της τάξης του 16%, ενώ στην πρώην Ανατολική Γερμανία έλαβε μόνο το μισό(8,3%). Είναι αρκετά ενδιαφέρον να εξετάσουμε τα ποσοστά που πήρε το κόμμα των Πρασίνων ανά περιοχή στις ομοσπονδιακές εκλογές του 2021, αλλά να συνδυάσουμε αυτά τα αποτελέσματα με την κατάταξη πλούτου ανάμεσα στις γερμανικές πολιτείες. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον World Atlas , οι πιο πλούσιες γερμανικές πολιτείες είναι το Αμβούργο (όπου το κόμμα έλαβε 23,7%), η Βρέμη(18,5%), η Βαυαρία(13,6%), η Έσση(14,6%) και η Βάδη-Βυρτεμβέργη(17,8%). Από την άλλη, οι πιο φτωχές πολιτείες είναι το Μεκλεμβούργο-Προπομερανία(όπου το κόμμα έλαβε 6,8%), η Σαξονία-Άνχαλτ(5,4%), η Θουριγγία(5,4%), η Σαξονία (7%) και το Βρανδεμβούργο(7,9%). Επομένως, σύμφωνα με τα παραπάνω δεδομένα καταλαβαίνουμε ότι οι Πράσινοι είχαν μεγαλύτερη εκλογική απήχηση στην πλουσιότερες περιοχές της Γερμανίας, ενώ οι πιο φτωχές επέλεξαν πιο συντηρητικά/ παραδοσιακά κόμματα, όπως το SPD και το CDU.

Σκόπιμο είναι να εξετάσουμε και μερικές περιπτώσεις κρατιδιακών εκλογών εκείνης της περιόδου, έτσι ώστε έπειτα να συγκρίνουμε τα αποτελέσματα και την συμπεριφορά του εκλογικού σώματος.

Έτσι θα πάρουμε ως πρώτη περίπτωση τις κρατιδιακές εκλογές της Βρέμης του 2019. Να σημειωθεί ότι η Βρέμη αποτελεί το δεύτερο πιο πλούσιο κρατίδιο σύμφωνα με το World Atlas. Σε αυτήν την εκλογική διαμάχη, οι χριστιανοδημοκράτες κατάφεραν να ξεπεράσουν τους σοσιαλδημοκράτες, οι οποίοι παραδοσιακά αποτελούσαν την κύρια πολιτική δύναμη στην περιοχή. Οι Πράσινοι ήρθαν τρίτοι με ποσοστό 17,4% και σημείωσαν μικρή αύξηση σε σχέση με τις τελευταίες τοπικές εκλογές. Η πλειοψηφία των κατοίκων της Βρέμης θεωρούν τον εαυτό τους «κερδισμένο» όσον αφορά τις τελευταίες κοινωνικές εξελίξεις, κάτι που αποτυπώνεται και στην ψήφο τους. Οι πολίτες με υψηλό μορφωτικό επίπεδο αξιολογούν την προσωπική τους οικονομική κατάσταση ιδιαίτερα θετικά (το 65%), την ίδια στιγμή που τα τρία τέταρτα των ψηφοφόρων των Πρασίνων(75%), ταυτίζονται με το παραπάνω. Οι

Πράσινοι και σε αυτές τις εκλογές βρίσκονται ιδιαίτερα ψηλά στις ηλικιακές ομάδες 16-29 ετών, όπου και συλλέγουν ένα ποσοστό της τάξης του 28%. Όσον αφορά την ψήφο σχετικά με το φύλο, οι Πράσινοι σημειώνουν πιο ικανοποιητικά αποτελέσματα από τις γυναίκες ψηφοφόρους. Από την συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, ψήφισαν τους Πράσινους το 22%, ενώ από την κοινωνική ομάδα των ανδρών το 17%. Οι Πράσινοι κατέγραψαν χαμηλά ποσοστά στους εργάτες(11%), ενώ τα υψηλότερα ποσοστά τους τα έλαβαν από τους αυτοαπασχολούμενους, τους ιδιωτικούς υπαλλήλους και τους δημόσιους υπαλλήλους (22%, 20% και 19%).

Το εκλογικό σύστημα της Βρέμης είναι αναλογικό και κάθε ψηφοφόρος έχει 5 ψήφους, τους οποίους μπορεί να κατανείμει ελεύθερα σε διαφορετικούς κομματικούς σχηματισμούς. Δικαίωμα ψήφου έχουν οι πολίτες που είναι άνω των 16, ενώ υποψήφιοι μπορούν να είναι αυτοί που έχουν κλείσει τα 18 έτη της ηλικίας τους.

Η δεύτερη περίπτωση κρατιδιακών εκλογών που θα εξετάσουμε είναι οι τοπικές εκλογές της Σαξονίας το 2019. Να σημειωθεί ότι η Σαξονία βρίσκεται στο δεύτερο μισό της κατάταξης για τις πιο πλούσιες περιοχές του ομοσπονδιακού κράτους Το εκλογικό σύστημα της Σαξονίας είναι αναλογικό, και ισχύει και εκεί το σύστημα της διπλής ψήφου. Στην περιοχή, πρώτο ήρθε το CDU με 32,1% και δεύτερο το AFD με 27,5%. Στην περιοχή αυτή, οι Πράσινοι έλαβαν ποσοστό μόνο της τάξης του 8,6% πίσω ακόμα και από την Γερμανική Αριστερά με ποσοστό 10,4%. Για άλλη μία φορά, οι νέοι επέλεξαν να ψηφίσουν τους Πράσινους. Το μοτίβο σχετικά με τις επαγγελματικές ομάδες που ψηφίζουν το κόμμα συνεχίζεται. Οι εργάτες και οι άνεργοι δεν επέλεξαν τους Πράσινους, ενώ αυτοί με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης και αυτοί οι οποίοι κατοικούν σε πιο ανεπτυγμένες περιοχές τους επέλεξαν, όπου οι Πράσινοι έφτασαν το 17% (+6 μονάδες), έναντι 5% στις υπόλοιπες περιοχές Φυσικά και όλα τα παραπάνω αντιδιαστέλλονται με το εκλογικό σώμα του ακροδεξιού AFD.

Όσον αφορά τις ευρωεκλογές του 2019 στην Γερμανία, παρατηρούμε ότι δεν είναι ξεκάθαρο κατά πόσο οι ευρωεκλογές αυτές θεωρήθηκαν εκλογές

«δεύτερης τάξης». Ο λόγος είναι ότι συνδύαζαν χαρακτηριστικά τόσο των εκλογών «πρώτης τάξης», όσο και της «δεύτερης». Τα χαρακτηριστικά των συγκεκριμένων εκλογών ήταν τα εξής. Πρώτον, σημειώθηκε αυξημένη συμμετοχή σε σχέση με τις προηγούμενες ευρωεκλογές (από 48,1% το 2014 σε 61,4% το 2019). Δεύτερον, η ψήφος του εκλογικού σώματος βασίστηκε κυρίως σε θέματα που αφορούσαν την Ευρώπη στο σύνολό της, όπως η άνοδος της ακροδεξιάς, η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και η κλιματική κρίση. Τέλος, σημειώθηκε εντυπωσιακή άνοδος των Πρασίνων, ενώ τα μεγάλα παραδοσιακά κόμματα(CDU και SPD), γνώρισαν σημαντική πτώση στα ποσοστά τους. Πιο συγκεκριμένα, πρώτο κόμμα ήταν το CDU με ποσοστό 22,6%, αλλά και πτώση 7,5%. Δεύτερο κόμμα για πρώτη φορά σε εκλογές εθνικής εμβέλειας ήταν οι Πράσινοι με ποσοστό 20,5%, και αύξηση 9,8%. Τρίτοι, ήταν οι σοσιαλδημοκράτες, με ποσοστό 15,8% και πτώση 11,4%. Αξιοσημείωτη άνοδο γνώρισαν και μικρότερα κόμματα, όπως το AFD, το FDP και το Die Parti. Το ενδιαφέρον με την συγκεκριμένη εκλογική αναμέτρηση είναι ότι οι Πράσινοι ήταν πρώτο κόμμα σε όλες τις ηλικιακές ομάδες έως τα 60 έτη. Το CDU μόνο κατάφερε να λάβει την πρώτη θέση στις ηλικίες άνω των 60, κάτι που φάνηκε βέβαια καθοριστικό για το εκλογικό αποτέλεσμα. Το 24% των γυναικών ψήφισαν τους Grüne και μόνο το 18% ήταν άντρες. Στους πράσινους, το ποσοστό στους υψηλά μορφωμένους ήταν 30%(+13 μονάδες), ενώ ταυτόχρονα το κόμμα αύξησε τα ποσοστά του στους ανθρώπους με μέση μόρφωση (+8 μονάδες), αλλά και σε αυτούς με χαμηλή μόρφωση(+5 μονάδες). Ως προς τις επαγγελματικές ομάδες, αλλαγές παρατηρούνται κατά κύριο λόγο στην ομάδα των ανέργων. Σε αυτήν την ομάδα, οι Πράσινοι τα πήγαν απροσδόκητα καλά, αφού αύξησαν τα ποσοστά τους στην συγκεκριμένη ομάδα κατά 6% και έφτασαν το 17%. Αξιοσημείωτη άνοδος σημειώθηκε και στην ομάδα των συνταξιούχων όπου τα ποσοστά του κόμματος αυξήθηκαν επίσης κατά 6% και κατέγραψαν το ποσοστό της τάξης του 11%. Στους ελεύθερους επαγγελματίες και στους εργάτες καταγράφηκε επίσης σημαντική άνοδος(25 και 14% αντίστοιχα). Τέλος, όσον αφορά την υποκειμενική ικανοποίηση από την προσωπική οικονομική κατάσταση, οι Grüne αύξησαν τη δύναμή τους και στις δύο ομάδες (+11 μονάδες στους ικανοποιημένους, +6 στους μη ικανοποιημένους), με μεγαλύτερη στήριξη στους ικανοποιημένους. Οι διαφορές μεταξύ των κατοίκων της ανατολικής και

της δυτικής Γερμανίας είναι για ακόμα μία φορά εμφανής. Το κόμμα της Γερμανικής Αριστεράς και το AFD, ήταν πιο διάσημα στην ανατολική Γερμανία, ενώ το CDU και οι Πράσινοι στην δυτική. Το κόμμα των πρασίνων σημείωσε τα χαμηλότερα ποσοστά του στα πέντε ανατολικογερμανικά κρατίδια, έχοντας πολύ καλά αποτελέσματα μόνο σε αστικές περιοχές.

3. Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, οι παραπάνω θεωρίες που αναφέραμε επαληθεύουν και δικαιολογούν απολύτως τα εκλογικά αποτελέσματα των Γερμανών Πρασίνων, αλλά και την ιδεολογική τους εξέλιξη.

Πιο συγκεκριμένα, η θεωρία του Inglehart για την εμφάνιση των κομμάτων με μεταϋλιστικές αξίες εξηγεί επακριβώς την άνοδο των πράσινων κομμάτων στην Ευρώπη και όχι μόνο. Η μείωση της ταύτισης μεταξύ ψηφοφόρων και κομμάτων, σε συνδυασμό με τις νέες προτεραιότητες που δίνει πλέον το εκλογικό σώμα για την ψήφο του και τις νέες συνθήκες ζωής που επικρατούν, έχουν οδηγήσει στην πρωτοδότηση κομμάτων τα οποία δεν ανήκουν στον ιδεολογικό άξονα Αριστεράς- Δεξιάς . Τέτοια κόμματα είναι και τα πράσινα κόμματα. Οι καιροί λοιπόν καλούν για την ανάδειξη νέων πολιτικών φορέων με καινοτόμες ιδέες, οι οποίες θα δώσουν λύσεις σε προβλήματα όπου τα παραδοσιακά κόμματα αδυνατούν. Η θεωρία της Hobolt για τα “challenger parties”, δίνει μία πιστική εξήγηση για την απότομη άνοδο των οικολογικών κομμάτων και εξηγεί την προέλευσή τους. Σχετικά με το προφίλ του εκλογικού σώματος, και οι δύο θεωρητικοί υποστηρίζουν ότι οι ψηφοφόροι των μεταϋλιστικών κομμάτων και των “challenger parties” είναι νέοι, μορφωμένοι άνθρωποι, που προέρχονται από ανώτερα κοινωνικά στρώματα και βρίσκονται σε άνετη οικονομική κατάσταση. Τα στοιχεία μας επαληθεύουν τα παραπάνω. Όσον αφορά τον νόμο του Duverger, παρατηρούμε ότι το αναλογικό σύστημα της Γερμανίας αλλά και των κρατιδίων της, έχει ευνοήσει σημαντικά τους Πράσινους και τους έχει βοηθήσει να κυριαρχήσουν στην γερμανική πολιτική σκηνή.

Ωστόσο, η μελέτη περιορίζεται στην χρήση δευτερογενών πηγών, χωρίς πρωτογενή εμπειρική έρευνα, κάτι που θα μπορούσε να ενισχύσει περαιτέρω

τη σύνδεση της θεωρίας και πραγματικότητας. Μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να επικεντρωθεί στις στάσεις των ψηφοφόρων απέναντι στα πράσινα κόμματα με την χρήση ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων.

4. Δικές μου απαντήσεις σε ερωτήματα

Από τα παραπάνω, προκύπτει μία σειρά ερωτημάτων, τα οποία θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε. Οι παρακάτω απαντήσεις δεν βασίζονται σε κάποια θεωρία και δεν προέρχονται από την βιβλιογραφία, αλλά αποτελούν δικές μου σκέψεις.

Όπως προαναφέρθηκε, οι Γερμανοί Πράσινοι στις ευρωεκλογές του 2019 γνώρισαν πολύ σημαντική άνοδο σε σχέση με τις προηγούμενες ευρωεκλογές. Πιο συγκεκριμένα, στις ευρωεκλογές του 2014 οι Bündnis 90/Die Grünen έλαβαν ένα ποσοστό της τάξης του 10,7%. Το 2019 οι Πράσινοι διπλασίασαν τα ποσοστά τους, και έφτασαν το 20,5%. Το ενδιαφέρον όμως είναι ότι στις ευρωεκλογές του 2024, τα ποσοστά του κόμματος ξανά έπεσαν στα «φυσιολογικά» τους, δηλαδή γύρω στο 11%. Γιατί όμως υπάρχει αυτή η ασταθής πορεία των Πρασίνων; Γιατί παρατηρείται αυτό το φαινόμενο;

Για να κατανοήσουμε το φαινόμενο, πρέπει αρχικά να εξετάσουμε το πολιτικό και οικονομικό παγκόσμιο πλαίσιο ανά τις περιόδους.

Την περίοδο πριν το 2014, η ευρωζώνη βρισκόταν βαθιά ακόμα στη κρίση που προκλήθηκε το 2009. Υπήρχε έντονα ο κίνδυνος της διάλυσης της ευρωζώνης, και πέντε χώρες της, η Ελλάδα, η Ιρλανδία, η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Κύπρος βρίσκονταν σε μνημόνια. Την ίδια περίοδο εμφανίστηκαν πολλά λαϊκιστικά κινήματα και ηγέτες με λαϊκιστικά χαρακτηριστικά, που «απειλούσαν» να μεταρρυθμίσουν την μέχρι τότε δεδομένη κατάσταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την ευρωζώνης. Τέτοια κόμματα ήταν ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α και η Χρυσή Αυγή στην Ελλάδα, το Podemos στην Ισπανία και το Κίνημα των πέντε αστέρων στην Ιταλία. Ταυτόχρονα, η περίοδος αυτή χαρακτηρίστηκε ως περίοδος αναταραχών, λόγω της αστάθειας στην Ουκρανία, με την πτώση του φιλορώσου Προέδρου Γιανουκόβιτς και την εγκατάσταση νέας φιλοευρωπαϊκής κυβέρνησης που οδήγησε στην προσάρτηση της Κριμαίας από την Ρωσία και την έναρξη του πολέμου στο Ντονμπάς. Επομένως, η περίοδος 2009-14 χαρακτηρίζεται από

ένα ασταθές πολιτικό και οικονομικό σκηνικό, το οποίο προφανώς κατηύθυνε και την ψήφο των Γερμανών ψηφοφόρων. Σημαντικό είναι επίσης να σημειωθεί το γεγονός ότι εκείνη την περίοδο, βρισκόταν στο τιμόνι της Γερμανίας μία ισχυρή ηγετική προσωπικότητα, η Άνγκελα Μέρκελ, η οποία σίγουρα προσέφερε μία σταθερότητα και μία σιγουριά μέσα στην ρευστή πολιτική πραγματικότητα.

Όσον αφορά την περίοδο 2014-19, οι συνθήκες είχαν αλλάξει. Καταρχάς, στην εκλογική άνοδο των Πρασίνων, έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο η ανάδειξη της οικολογικής κρίσης ως θέμα μείζονος σημασίας στον δημόσιο λόγο. Υπήρξαν μαζικές διαδηλώσεις νέων σε όλη την Ευρώπη για το ζήτημα της οικολογικής καταστροφής, και εμφανίστηκαν κινήματα όπως το “Fridays for Future” της Greta Thunberg που διαμόρφωσαν την εκλογική συνείδηση των νέων ψηφοφόρων. Αν και η άνοδος του λαϊκισμού δεν σταμάτησε (μάλιστα γνώρισαν σημαντική εκλογική στήριξη νέα κόμματα όπως το Fidesz στην Ουγγαρία και το AfD στην Γερμανία), και η παγκόσμια ειρήνη φάνηκε να αποσταθεροποιείται ακόμα περισσότερο, με τις τρομοκρατικές επιθέσεις σε όλη την Ευρώπη, το γερμανικό εκλογικό σώμα αποφάσισε να στηρίξει το πράσινο κίνημα. Σε αυτό σίγουρα διητέλεσε σημαντικός παράγοντας, το γεγονός ότι σε ευρωπαϊκό επίπεδο η οικονομία γνώρισε μία ανάκαμψη (το 2018 ακόμα και η Ελλάδα βγήκε από τα μνημόνια), ενώ η Γερμανία ήταν από τις χώρες που επωφελήθηκαν περισσότερο εκείνη την περίοδο. Επομένως παρατηρούμε ότι, σε αυτήν την χρονική περίοδο, το γερμανικό σώμα ψήφισε με βάση μεταύλιστικές αξίες, δεδομένου φυσικά ότι οικονομικά η χώρα πήγαινε πολύ καλά.

Αντιθέτως, την περίοδο 2019-24 η ευρωπαϊκή ήπειρος βρέθηκε εκ νέου σε τροχιά κρίσεων. Καταρχάς το 2020 εμφανίστηκε μία πρωτοφανής κρίση για ολόκληρη την ανθρωπότητα. Η πανδημία του Covid-19 «χτύπησε καμπανάκια» στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στα μέλη κράτη της, και τους έδειξε ότι χρειάζεται μία ισχυρή, κοινή πολιτική όσον αφορά πιθανές μελλοντικές υγειονομικές κρίσεις. Το ίδιο συνέβη και με την άλλη σοβαρή κρίση που εμφανίστηκε εκείνη την περίοδο. Αναφέρομαι στην εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και στην οικονομική και ανθρωπιστική κρίση που δημιουργήθηκε.

Βέβαια, δεν πρέπει να ξεχνάμε και το γεγονός ότι οι Πράσινοι από το 2021 αποτελούσαν μέρος της κυβέρνησης συνεργασίας, η οποία αποτελείτο μεταξύ των ιδίων, των σοσιαλδημοκρατών και των φιλελεύθερων. Επομένως, η πτώση των ποσοστών τους στις ευρωεκλογές του 2024 μπορεί να θεωρηθεί και φυσιολογική φθορά που γνωρίζουν τα κυβερνητικά κόμματα σε εκλογές δεύτερης τάξης. Την ίδια στιγμή, εμφανίστηκε ένα νέο κόμμα το οποίο ανταποκρινόταν σε ένα μέρος του «προφίλ» των «πράσινων ψηφοφόρων».

Αναφέρομαι στο νεοσύστατο BSW. Το BSW ιδρύθηκε στις 8 Ιανουαρίου του 2024 από το χρόνια υψηλόβαθμο στέλεχος της γερμανικής αριστεράς (Die linke), Sahra Wagenknecht. Το νεοσύστατο κόμμα της Wagenknecht, δημιουργεί ένα παράδοξο στον πολιτικό χάρτη της χώρας. Αν και πρόκειται για ένα κόμμα με αριστερές οικονομικές θέσεις, κοινωνικά φαίνεται να στέκεται στα δεξιά. Η ίδια η Wagenknecht χαρακτηρίζει το κόμμα της ως το κόμμα του πεφωτισμένου συντηρητισμού. Σύμφωνα με την Γερμανίδα είναι το κόμμα που παλεύει για τη διατήρηση της παράδοσης και για την ασφάλεια των πολιτών τόσο στους δρόμους και στις γειτονιές τους, όσο και στον χώρο της εργασίας τους. Όσον αφορά την οικονομική πολιτική του BSW, το κόμμα έχει μία ξεκάθαρη πολιτική υπέρ των υψηλών φόρων και του περιορισμού της ελεύθερης οικονομίας, με στόχο την αποκαρτελοποίησή της και το σπάσιμο των μονοπωλίων. Τάσσεται υπέρ της περαιτέρω ανάπτυξης της βιομηχανίας, ενώ θεωρεί ότι τα πράσινα μέτρα κάνουν κακό στην οικονομία της χώρας.

Παρά το γεγονός ότι δεν αρνείται την επικινδυνότητα της κλιματικής κρίσης, η αντιμετώπισή της δεν είναι στην κορυφή της ατζέντας του κόμματος. Αξίζει να σημειωθεί πως η Wagenknecht έχει δηλώσει πως οι Πράσινοι είναι το πιο επικίνδυνο κόμμα για το μέλλον της Γερμανίας. Παρατηρούμε λοιπόν ότι επρόκειτο για ένα αριστερό οικονομικά κόμμα, το οποίο όμως κατακρίνει τις σύγχρονες αριστερές/ προοδευτικές τάσεις που ενσαρκώνει το κόμμα των Πρασίνων. Αν και εκ πρώτης όψεως φαίνεται παράδοξο το γεγονός ότι κάποιοι πρώην ψηφοφόροι των Πρασίνων στράφηκαν προς ένα κόμμα που τους χαρακτηρίζει «επικίνδυνους», αυτό μπορεί να εξηγηθεί αν τους θεωρήσουμε ευμετάβλητους, συγκυριακούς ψηφοφόρους της Αριστεράς, χωρίς μεγάλη κομματική ταύτιση, που δεν ανήκουν στον ιδεολογικά «σταθερό πυρήνα» του κόμματος. Είναι επομένως αρκετά λογικό ένα σημαντικό μέρος

των ψηφοφόρων των Πρασίνων να κατευθύνθηκε προς τα εκεί ως ένδειξη διαμαρτυρίας.

Συμπερασματικά, παρατηρείται ότι η ψήφος του εκλογικού σώματος της Γερμανίας αντικατόπτριζε πλήρως την πολιτικοοικονομική κατάσταση της περιόδου. Όποτε οι συνθήκες σε ευρωπαϊκό επίπεδο ήταν δύσκολες, κρίσιμες ή επικίνδυνες, οι Γερμανοί ψήφιζαν με γνώμονα την ασφάλεια αλλά και την σταθερότητα της οικονομίας. Από την άλλη, όποτε οι διεθνείς συνθήκες ήταν ευνοϊκές και καλλιεργούσαν μία σταθερότητα η ψήφος τους κατευθυνόταν προς τους πράσινους. Δηλαδή κατευθύνονταν προς μεταϋλιστικές αξίες. Τέλος, θεωρώ πως το γεγονός ότι οι Πράσινοι αποτελούσαν μέχρι το 2024 κυβερνητικό κόμμα επηρέασε τα ποσοστά τους στις ευρωεκλογές του 2024, ενώ ταυτόχρονα, η εμφάνιση ενός νέου αριστερού αντισυστημικού κόμματος τους έβλαψε σημαντικά.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- [Green movement and Green parties](#)
- [ΕΚΛΟΓΕΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΤΑΞΗΣ: ΑΤΟΜΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΕΥΡΩΕΚΛΟΓΕΣ 2004-2019](#)
- [ΟΙ ΑΛΛΕΣ «ΕΘΝΙΚΕΣ» ΕΚΛΟΓΕΣ. ΑΝΑΛΥΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΕΥΡΩΕΚΛΟΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1981-2014](#)
- [ΤΕΠΕΡΟΓΛΟΥ ΕΥΤΥΧΙΑ Second-order elections](#)
- [Patrick Dunleavy, Rekha Diwakar and Christopher Dunleavy Is Duverger's Law based on a mistake?](#)
- [\[Gary W. Cox\] Making Votes Count](#)
- [2021 Bundestag Election: Results of the constituencies, possible coalitions, evaluations in maps and graphs](#)
- [The Richest And Poorest States In Germany](#)
- [Europawahl in Deutschland 2019. Ergebnisse und Analysen](#)
- [The European Election in Germany](#)
- [Αποτελέσματα ανά εθνικό κόμμα - 2014-2019](#)

- [Founding Manifesto: Union Sahra Wagenknecht](#)
- [What is Germany's populist BSW party](#)
- [Not just AfD: What's the BSW, Germany's rising populist left party?](#)
- [Germany Results of the 2024 European elections](#)
- [Landtagswahl Sachsen 2019 Ergebnisse und Analysen](#)
- [The European Parliament Elections of June 2004: Still Second-Order?](#)
- [Party Families in Europe Emilie Van Haute, Université Libre de Bruxelles, Belgium](#)
- [How Green-Party Success Is Reshaping Global Politics](#)